

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2009. május 4.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve részpontszámok adhatóak. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz! A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval egyező tartalmú, lényegileg azonos választ értékelheti pontokkal. (A / jel a többféle válaszlehetőséget jelzi.)

Olvassa el figyelmesen a következő szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Részlet Mikszáth Kálmán *Jókai Mór élete és kora* című művéből

EPILOG

- (1) Befejezván hősi életének és korának leírását, szívesen elismerem, hogy az nem lehetett annyira teljes, részletező és analitikus, mint amilyen lenne, ha távolabbi időszakról, régebbi íróról volna szó.
[...]
- (2) Kétség se fér hozzá, hogy egy csodás, jó és ártatlan ember volt, finom lelkű, tele gyöngédséggel és érzékenységgel – az előbbit sokszor mutatta meg, és szerette ezt csattanós jelenetekben tenni, mintegy a külső hatásra is számítva, de az utóbbit gondosan rejtegette. Haragot nem tartott senki ellen, a bosszút nem ösmerte. Lelke olyan volt, mint egy sima tó, hullámaint szabad szemmel észre nem vehette senki, pedig bizonyára mozgott az és gyűrűzött.
[...]
- (3) Jókainak azonfelül nincsenek levelezései, mint a régi íróknak. Nem állott senkihez oly közel, hogy bajait, gondjait, érzéseit vele közölte volna – ami levél utána maradt, az vagy konvencionális üzenetváltás vagy egyszerű póz. Ez a lélek nem nyílik meg sehol. Olyan, mint a selyemgubó – nem látszik az elevenje a sok selyme miatt.
- (4) E nehézségeket korántsem paralizálja¹ az a látszólagos nagy előny, hogy személyesen ösmertem, hogy életviszonyaim némi hasonlatosságánál fogva vele sokat érintkezhettem a parlamentben, a klubban, az irodalomban, a közös lapnál, a közös barátoknál, a lakomákon, nem ok nélkül mondom látszólagos előnynek és könnyebbségnek úgy az ő, mint a vele összefüggő személyek és események rajzolásánál, hisz voltaképpen inkább ez is csak egy új nehézség.
- (5) Mert ha közlőrl láttam Jókait és környezetét s tanúja voltam cselekedeteiknek, ugyancsak közlőrl látták őket az olvasók is, és éppen úgy beleszóllhattak életviszonyaiból egyes szálak emezekéi közé, mint ahogy velem történt, és minthogy mindenki a saját szemével lát és a saját koponyájával ítél és konstruál, ahány szem, annyiféle Jókai és Jókai-környezet él a kortársak tudatában.
- (6) Dolgot, melyeket sokan ösmernek, nehéz úgy adni elő egynek, hogy azokat mindenki elfogadja, hézagtalannak és valóknak, az indokokkal és következtetésekkel együtt, mivel minden egyes másképp, más sorrendben, más világításban látta.
[...]
- (7) [...] tanúja voltam, hogy egy nyolc tagból álló politikai társaság mondta el egyenkint, fehér asztalnál a Tisza Kálmán bukásának történetét, körülményeit, okait és belső rugóit, de mind a nyolc szemtanú másképpen. És bizonyos egy sem lett volna hű a nyolc előadásból egy kilencedik szemtanú előtt. Mindebből az a tanulság, hogy a kortársak számára, kortársról nehéz történelmet írni, vagy éppen lehetetlen.
- (8) Mennyivel hálásabb egy a századok mohából kiásott régi alak? Ki szóllhat bele, hogy milyen volt Gyöngyössi István vagy gróf Koháry István? A kézügyben levő adatok keretében úr az író hőse fölött, gyúrhatja, domboríthatja szabadon az alakját, a szemtanúk és a fűtanúk különböző visszaemlékezései és megfigyelései nem konfundálhatják² meg.

¹ *paralizál* – (gör.) gyengít, hatástalanná tesz

² *konfundál* – (lat.) megtéveszt, megzavar, zavarba ejt

- (9) Mindezekkel eleve számot vetve, mégsem azt a metódust³ választottam, hogy minden rávonatközó adatot összehordva, jelentékenyet és jelentéktelent, jellemzőt és közömböset, szénát, szalmát, azzal az igyekezettel, hogy mindez úgyszólván közjegyzői pedantériával⁴ legyen bizonyítva és kimutatva, s hogy aztán e gezemicét⁵ kinevezzem életrajznak, s így aztán elérjem, hogy az olvasó mindent megkapjon és tudjon, ami Jókaiival történt, amit mondott és csinált, csak éppen őt magát, az egyéniséget ne kapja meg.
[...]
- (10) Bízvást kérhetem tehát, melyik Jókait rajzoljam? A tarokkozó bácsit a klubból, vagy a kokárdás nyalka ifjút, aki 1848. március 15-én a nép előtt forradalmi szónoklatot tart? Ahhoz a Jókaihoz nyúljak, aki merengve jár kampós botjával hálóköntösben rózsái közt? Úgy képzeljem-e el, amint a cercle-nél⁶ egy finom udvaronc gesztusaival cseveg a királynéval?
[...]
- (11) Nos, hát melyikhez nyúljak a Jókai Mórok közül? Mert csak egyetlen egyet szabad lepingálnom, de összhangban kell lennie a többivel mindnyájával.
[...]
- (12) Ha ezt sikerült eltalálnom, a munka jó. Ha nem sikerült, nem röstelkezem, mert nem én vagyok az első ember, aki erejénél többet mert. Végre is nem az én szakmám, csak egy hiábavaló kísérlet volt. Nem ártottam vele senkinek, de én magam kedvesen töltöttem az időt, mert több mint egy esztendeig foglalkoztam és éltem vele, ki őt mindenkor szerettem.
- (13) Ha van valami érdemem, az, hogy erőt tudtam venni ezeken az érzéseken, melyek az embert kedves és bámult írójához fűzik, s melyeknél gyöngédebbek nem lehetnek, s kíméletlenül feltártam hibáit is, nem restelve felhozni intim, homályban lévő és takargatott adatokat, hol azok jellemének és életének megértéséhez magyarázatul szolgálhattak.
- (14) Az emberek különféleképp gondolkoznak s emiatt is érheti könyvemet gáncs. Lesznek, akik azt mondják, hogy sokat elhallgattam, kivált élete utolsó éveiről, de erről már előbb nyilatkoztam volt... Lesznek viszont, akik azért tehetnek szemrehányást, hogy többet föltártam életéből, mint kellett volna. Erre van még egy-két szavam.
- (15) Hát hiszen annyi eszem nekem is van, hogy Zrínyi Ilona arcát ne abban a helyzetben rögzítsem meg, mikor ecetet kóstol, és bizonyára az sem szükséges, ha Bismarck szobrát faragom, hogy a hűség kedvéért meglássék csizmáján keresztül is a bütykő, amely esetleg a lábujján volt, habár kétségtelen tény volna is, hogy lábbelijét mindig így készíté egy ortopéd csizmadia. Ámde ha valakinek vastag orra van és túlbozontos szemöldöke, én elhiszem, hogy egy vékony vonalú görög orr, egy finom ívezetű szemöld jobban állna neki, de mit ér, ha nem hasonlítana az illetőhöz?
- (16) Mindezeknél fogva bátran ki lehet mondani, hogy a legszebb festéket az igazság adja a megörökíteni szándékolt archoz. Nem a fotográfus-féle rideg igazság, hanem a művész igazsága.
- (17) Végre is gondoljuk meg, hogy egy Jókairól van szó. Ha ő, az emberek egyik legnagyobbika és legjobbika, se bírná meg, hogy igazat írjanak felőle, mit kelljen akkor tartani az emberiségről? Hiszen az borzasztó volna. Hiszen akkor csakugyan nem biográfiák kellenének már ide, hanem megint egy kis özönvíz.
M. K.

Forrás: Mikszáth Kálmán: *Jókai Mór élete és kora. Mikszáth Kálmán összes művei 19. kötet.* Bp., Akadémiai kiadó, 1960. 185-190.

³ *metódus* – (lat.) módszer

⁴ *pedantéria* – (ol.) túlzott, merev pontosság

⁵ *gezemice* – kotyvalék, zagyalék

⁶ *cercle* – (fr.) az uralkodó vagy a főrangúak beszélgetése a valamely alkalomból meghívott társaság egyes tagjaival

1. Az olvasott szöveg elejéből kiderül, hogy a szöveg egy nagyobb mű egy részlete. Hol helyezkedik el az idézett szöveg a mű egészén belül? Igazolja válaszát egy vonatkozó részlet idézésével!

hely: *a mű végén*

idézet: „*Epilog*” VAGY „*Befejezven (hősöm életének és korának leírását)*”

Helyes megállapításért jó idézettel együtt: **1 pont**

Hiányzó megállapítás vagy idézet esetén: 0 pont.

2. Jókai személyiségével kapcsolatban két hasonlattal is él a szöveg (2. és 3. bekezdés).

a) Mihez hasonlítja Jókai lelkét?

- 2. bekezdés: *(sima) tó*
- 3. bekezdés: *selyemgubó*

Két helyes válaszáért **1 pont**

Hiányzó válasz(ok) esetében: 0 pont.

b) A két bekezdés alapján állapítsa meg, hogy melyik igaz az alábbi állítás párok tagjai közül Jókaira! Húzza alá az igaz állítást!

- nem voltak érzelmei – érzékeny volt
- sokszor játszott szerepet – képmutató volt
- viselkedése mindig megfelelt az érzelmeinek – viselkedése nem mindig felelt meg az érzelmeinek
 - nem tudott megharagudni – nem tudott hosszan haragudni
 - nem ismerte a bosszúvágyat – bosszúvágyán nem tudott felülkerekedni
- leveleiben voltak személyes megnyilvánulásai – leveleiben nem voltak személyes megnyilvánulásai

6 helyes döntés: **6 pont**

5 helyes döntés: 5 pont

4 helyes döntés: 4 pont

3 helyes döntés: 3 pont

2 helyes döntés: 2 pont

1 helyes döntés: 1 pont

0 helyes döntés: 0 pont

3. A 4. bekezdés az életrajzírás „új nehézségéről” szól. Fogalmazza meg, hogy mi ez az „új nehézség”!

a szerző és hőse közötti személyes ismeretség (gyakori érintkezés)

(1. információ: szerző és hőse / Mikszáth és Jókai, 2. információ: személyes viszony)

Két információelemet tartalmazó válasz: **2 pont**

Egy információelemet tartalmazó válasz: 1 pont

Lényegileg hibás vagy hiányzó válasz: 0 pont

4. Döntse el, hogy melyik igaz (I) és melyik hamis (H) a következő állítások közül! Ha hamisnak ítéli az állítást, döntését támassza alá a szövegből vett idézettel!

- A kortársak körében több különféle Jókai-kép élt. *igaz*

- Mind a kortárs olvasók, mind Mikszáth közelről láthatták Jókait. *igaz*

- Mikszáth és Jókai életviszonyai megegyeztek. *hamis*
„életviszonyaim némi hasonlatosságá”-ról beszél a szöveg.

3 helyes megállapítás: **3 pont**

2 helyes megállapítás: 2 pont

1 helyes megállapítás: 1 pont

0 helyes megállapítás esetén: 0 pont.

A *hamis* válasz csak az azt igazoló jó idézettel együtt ér pontot.

Több idézet esetén csak az elsőt kell figyelembe venni.

5. Kortársai-e a szöveg szerzőjének az alábbi, idézett személyek? Igazolja döntését a szöveg egy-egy vonatkozó kifejezésével!

- Tisza Kálmán igen – nem „*tanú*” / „*szemtanú*” / „*kortárs*”
- Gyöngyössy István, gróf Koháry István igen – nem „*(századok mohából kiásott) régi alak*”; „*Milyen volt...*”

2 helyes megállapítás jó kifejezéssel együtt: **2 pont**

1 helyes megállapítás jó kifejezéssel együtt: 1 pont

Hiányzó megállapítás vagy kifejezés esetén: 0 pont

6. A 2-8. bekezdés az életrajzírás nehézségeivel kapcsolatos kijelentéseket tartalmaz, és ezeket indokolja. Párosítsa az állításokhoz a szöveg szerint hozzájuk tartozó indoklásokat! (Az állítások száma mellé írja a megfelelő indoklás betűjelét!)

I. Nehéz feladat Jókai személyiségének bemutatása.	MIVEL	A) A kortárs olvasók személyes ismeretség alapján saját képet alkothattak Jókairól.
II. A szerző és hősének személyes ismeretsége látszatkönnyebbség.		B) A régi idők alakjainak nincs szemtanúja.
III. A szemtanúk véleménye nem összegezhető közös véleménnyé.		C) Különböző szemtanúk különböző mozzanatokat találnak fontosnak egyazon dologban.
IV. Az elmúlt korok alakjainak ábrázolása viszonylag egyszerűbb.		D) Jókai az érzelmeit csak részben mutatta ki, és személyes műfajai is személytelenek.

I.	MIVEL	D
II.		A
III.		C
IV.		B

4 helyes párosítás: 4 pont

3 helyes párosítás: 3 pont

2 helyes párosítás: 2 pont

1 helyes párosítás: 1 pont

0 helyes párosítás: 0 pont

7. A 4-8. bekezdés világos szerkesztési elvet követ. Az érvelés gondolatmenete itt a következő szerkezeti elemeket tartalmazza: állítás, általánosítás, ellenpélda, indoklás, példa. Állítsa a szöveg gondolatmenetének megfelelő sorrendbe a felsorolt elemeket!

4. bekezdés: *állítás*

5. bekezdés: *indoklás*

6. bekezdés: *általánosítás*

7. bekezdés: *példa*

8. bekezdés: *ellenpélda*

A bekezdésszámhoz társított helyes elemért jár pont.

5 helyes besorolás: **5 pont**

4 helyes besorolás: 4 pont

3 helyes besorolás: 3 pont

2 helyes besorolás: 2 pont

1 helyes besorolás: 1 pont

0 helyes párosítás: 0 pont

Soronkénti több válasz esetén csak az elsőt kell figyelembe venni.

8. „ahány szem, annyiféle Jókai és Jókai-környezet él” (5. bekezdés) – A szöveg egyik későbbi bekezdése konkrét példákat sorol erre a kijelentésre. Írja a vonatkozó bekezdés számát a négyzetbe, majd írjon két-két összetartozó példát a bekezdésből a két szempontra!

[10.]

Lehetséges példák:

„annyiféle Jókai”:

tarokkozó bácsi

kokárdás nyalka ifjú szónok

kampós botos, hálóköntösben merengő alak

finom udvaronc

–

–

–

–

„annyiféle Jókai-környezet”:

klub

1848. március 15-én a nép előtt

rózsái közt

cercle-nél cseveg a királynéval

A helyes bekezdésszámért 2 jó példasorral: **2 pont**

A helyes bekezdésszámért legalább 1 jó példasorral: 1 pont

2 jó példasor bekezdésszám nélkül: 1 pont

Ha a bekezdésszám és/vagy egy példasor sem jó: 0 pont

Nem adható pont, ha a példasor két eleme nem tartozik össze.
Nem adható pont csak a bekezdés számáért.

9. A 16. bekezdésben Mikszáth különbséget tesz „a fotográfus-féle rideg igazság” és a „művész igazsága” között. Állapítsa meg, hogy a 15. bekezdésből mit rögzíthetne a „fotográfus-igazság”!

- **Zrínyi Ilonával kapcsolatban** *az arc ecet kóstolása közben*
- **Bismarckkal kapcsolatban** *a lábon lévő bütyök (ortopéd csizmában)*
- **a szemöldökkel kapcsolatban** *túlbozontos szemöldök*

A lényegileg, tartalmilag azonos válasz fogadható el.

3 helyes válasz: **3 pont**

2 helyes válasz: 2 pont

1 helyes válasz: 1 pont

0 helyes válasz esetében: 0 pont

10. Az idézett szöveg műfaja esszé. Igazolja a szöveg 12-16. bekezdéséből vett egy-egy idézettel az esszé következő műfaji jellemzőit! (Egy idézet csak egy szempontnál szerepelhet.)

- **személyes hangvételű**

az egyes szám első személyű közlések:

ha sikerült eltalálnom / nem röstelkezem / ha van valami érdemem / Hát hiszen annyi eszem nekem is van ... stb.

élőbeszédszerű fordulatok: Hát hiszen... / van még egy-két szavam ...

- **vállaltan elfogult a témával kapcsolatban**

több mint egy esztendeig foglalkoztam és éltem vele, ki őt mindenkor szerettem / kedves és bámult író

- **a probléma tárgyilagosa, tényszerű körüljárására törekszik**

erőt tudtam venni ezeken az érzéseken / kíméletlenül feltártam hibáit is ... / homályban lévő és takargatott adatok ... jellemének és életének megértéséhez

- **a szélesebb nagyközönségnek szól**

az emberek különféleképp gondolkozhatnak / Lesznek, akik ..., lesznek viszont, akik ...

- **nem törekszik megcáfolhatatlan bizonyításra**

Ha ezt sikerült eltalálnom Ha nem sikerült eltalálnom ... / érheti könyvemet gáncs / tehetnek szemrehányást / nem a fotográfus, hanem a művész igazsága

- **a gondolatot nemcsak kifejti, hanem képszerűvé, érzékletessé is teszi**

Zrínyi Ilona, Bismarck, vastag orr, túlbozontos szemöldök példái / a legszebb festéket az igazság adja / nem a fotográfus, hanem a művész igazsága

- **a francia essay szóból ered, amely szó szerint próbálkozást jelent**

Ha ezt sikerült eltalálnom Ha nem sikerült eltalálnom ... /

nem én vagyok az első ember, aki erejénél többet mert /

nem az én szakmám, csak egy hiábavaló kísérlet volt

Csak a megjelölt bekezdésekből származó idézet fogadható el.

Nem fogadható el ismétlődő idézet.

7 lényegileg jó idézet: **7 pont**

6 lényegileg jó idézet: 6 pont

5 lényegileg jó idézet: 5 pont

4 lényegileg jó idézet: 4 pont

3 lényegileg jó idézet: 3 pont

2 lényegileg jó idézet: 2 pont

1 lényegileg jó idézet: 1 pont

0 lényegileg jó idézet: 0 pont

Több idézet esetén csak az elsőt szabad figyelembe venni.

11. A 9. és a 16. bekezdésben Mikszáth az életrajzírás és az életrajzi tények viszonyáról elmélkedik. Döntse el, hogy a következő témák közül melyik tartozik a 9. és melyik a 16. bekezdéshez!

- A. A hiteles ábrázolás feltétele
- B. A tények közlésének célja: az ábrázolás igaz volta
- C. A vonatkozó tények mennyiségének és a személyiség megragadásának viszonya
- D. A tények közlésének célja: az egyéniség megmutatása

9. bekezdés: C, D

16. bekezdés: A, B

4 helyes megoldás: **4 pont**

3 helyes megoldás: 3 pont

2 helyes megoldás: 2 pont

1 helyes megoldás: 1 pont

0 helyes megoldás: 0 pont

Egy betűjel csak egy helyen szerepelhet. (Amennyiben mindkét sorban szerepel, egyik helyen sem ér pontot.)

SZÖVEGALKOTÁS

Nyelvi és szerkezeti szempontból értékelni csak az adott három téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több (két vagy három) szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg szövegalkotási feladatot, az adott feladatra kapott pontszáma 0.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik.
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 20 pont), a szerkezetre (elérhető: 20 pont) és a nyelvhasználatra (elérhető: 20 pont) adható pontok három teljesítménytartományát. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

ÉRVELÉS, EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

TARTALMI KIFEJTÉS

	témataartás (megfelelés a feladatnak, szempontoknak, szövegbázisnak; problémaérzékenység)	állítások jellege (világismeret, gondolkodási kulturáltság)	tárgyszerűség (műveltség, tájékozottság)
20-15 pont	- megfelelés a választott témának, címnek, feladatnak - tartalmas kifejtés - gondolati érettség - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - a feladattól függően: személyes álláspont megfogalmazása	- releváns példák, hivatkozások - hihető, meggyőző állítások - kifejtett állítások - a témának, feladatnak megfelelő mennyiségű állítások	- megfelelő tárgyi tudás és tájékozottság - az ismeretek helyénvaló alkalmazása - indokolt hivatkozás vagy idézés
14-9 pont	- lényegében megfelel a választott témának, címnek, feladatnak	- témához tartozó és attól eltérő kijelentések váltakozása - nem kellően meggyőző példák (<i>pl. az érvek nem mindig támasztják alá a kellő mértékben az állításokat</i>)	- zömükben helytálló tárgyi elemek - nem kellő mélységű és részletességű tudás - tárgyi, fogalmi félreértések

8-1 pont	- eltérés a témától, címtől, feladattól - feltűnő tartalmi aránytalanság (pl. <i>életrajz a műértelmezés rovására</i>) - konkrét kifejtés helyett általánosságok	- kevés releváns példa, utalás - ismétlődések - gyenge vagy hibás állítások	- hiányos tárgyi tudás - tárgyi, fogalmi tévedések
-----------------	---	---	---

A SZÖVEG MEGSZERKESZTETTSÉGE

	felépítés, műfajnak való megfelelés	koherencia, arányosság, tagolás	terjedelem
20-15 pont	- megfelel a feladatban megjelölt műfajnak, a témának, a gondolatmenetnek - logikus, tudatos felépítés - az állítások/gondolati egységek világos kapcsolódása	- van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek és arányosak - jól tagolt bekezdések - globális és lineáris kohézió megvalósulása	- az elvárt terjedelemnek megfelelő
14-9 pont	- helyenként következtelen felépítés - indokolatlan gondolatmenetbeli váltások - a részek közti összefüggés nem mindig világos (pl. <i>bizonytalanság a nyelvi kapcsolóelemek használatában</i>)	- van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek, de aránytalanok vagy formálisak (pl. <i>túl hosszú vagy a feladathoz nem szorosan kapcsolódó bevezetés</i>) - egyenetlenség lényeges és lényegtelen elválasztásában (pl. <i>elhagyható bekezdések</i>)	- fölöslegesen hosszú
8-1 pont	- széteső írásmű: • lényegét tekintve zavaros gondolatmenet (pl. <i>csapongás, ismétlődések</i>) • nem halad meghatározható irányba • az író „elvész” a dolgozatban	- hiányzó vagy álbevezetés / álbefejezés - a főbb szerkezeti részek nem különülnek el egymástól - szövegösszefüggésbeli hiányosságok (pl. <i>alanyváltás</i>) - hiba, hiányosság a kohéziót megteremtő eszközök (pl. <i>kötőszók, névmások</i>) használatában	- kirívóan rövid

NYELVI MINŐSÉG

	nyelvi norma, hangnem, stílus	mondat- és szövegalkotás	szókincs
20-15 pont	- egészében megfelel a témának, a helyzetnek; az esetleges személyes véleménynyilvánításnak	- témának megfelelő változatosságú - gördülékeny, élvezetes, választékos	- szabatos, árnyalt, választékos - szakkifejezések helyes használata
14-9 pont	- lényegében megfelel a témának, a helyzetnek	- nem elég változatos - helyenkénti nyelvi-nyelvtani hibák (<i>pl. egyeztetés, vonzat</i>)	- olykor a köznyelvtől eltérő (<i>pl. szleng</i>)
8-1 pont	- csak részben felel meg a témának, a helyzetnek	- szintelen, igénytelen (<i>pl. egyszerű mondatok túlsúlya</i>) - dagályos - gyakori a nyelvi-nyelvtani hiba	- szegényes - tartalmi jellegű szótévesztés

Érvelés

Az alábbi interjúrészletben Spiró György, kortárs író az irodalomolvasás és az írás mai helyzetéről fejti ki véleményét.

„A nyelvvel kapcsolatban különben az jut eszembe, hogy a magyar irodalom veszélyben van, mert rohamosan csökken az olvasók száma a fiatal generációkban. Régóta tanítok egyetemen, ott is látom. A baj az, hogy az általános iskolában nem szerettetik meg az olvasást a gyerekekkel. Meggondolandó, nem kéne-e átírni egy csomó régi nagy magyar művet, például Jókai regényeit, hogy lehessen őket élvezni. A szavak felét a mai gyerekek nem értik.”

forrás: Heti Válasz, 6. évfolyam 24. szám, 2006. 06. 15.

Érveljen a Spiró György által felvetett problémák mellett és/vagy ellen! Hivatkozzon olvasmányélményeire, olvasói tapasztalataira is!

Lehetséges tartalmi elemek:egyetértés:

- ha a fiatalok keveset olvasnak, a következő generáció még kevesebbet fog
- ha a leendő értelmiség, az egyetemisták nem olvasnak, mások még annyira sem
- minél fiatalabb korban kell értő olvasókat nevelni
- másként kellene az általános iskolában irodalmat tanítani, pl. kevésbé régi műveket
- a szókincs avulása, a nyelv változása természetes folyamat, ezért jogos az átírás
- a szókincs avulása, a nyelv változása valóban elriaszt olvasókat
- a nem-olvasás tényleges veszély az irodalmi hagyományra
- mai olvasók (diákok) segítsenek megmondani, mi nem érthető
 - szavak modernizálása
 - elavult kifejezések maira cserélése
 - bonyolult mondatok egyszerűsítése
 - latin, német stb. szavak magyarra fordítása nem csak lábjegyzetben

- csak próza írható át, vers feltehetően nem
- Jókai mellett hivatkozhatnak Katonára, Madáchra, Mikszáthra
- hivatkozhatnak külföldi példára (pl. Shakespeare átírására-modernizálására)

egyet nem értés

- sokan olvasnak ma is (ld. pl. *A Nagy Könyv* vetélkedő, kiadók virágzása, kötelező olvasmányok bolti, könyvtári forgalma)
- az újabb irodalmat nem feltétlenül veszélyezteti a régebbi háttérbe szorulása
- az iskola sokakat rászoktat az olvasásra, akik máshol nem találkozhatnak könyvvel
- ismeretlen, idegen szavakat lábjegyzetben meg lehet adni
- versek olvasásához úgyis meg kell tanulni a régebbi nyelvállapotot
- történelmünk megértéséhez sem árt elődeink nyelvét elsajátítani
- a régebbi nyelvet külön meg kéne tanulni az iskolában
- nem baj, ha nem értünk minden egyes szót, mondatot, attól még az egész élvezhető marad
- az átírt szöveg nem eredeti – csalás
- a hagyomány megértéséhez a nyelv korábbi állapotának ismerete is hozzátartozik

A teljes értékű dolgozat legalább két problémát és legalább két releváns olvasmányélményt (olvasói tapasztalatot) fejt ki.

A dolgozat értékét nem befolyásolja, hogy a vizsgázó miként foglal állást.

Egy mű értelmezése

Mutassa be, miként alakul át a következő novellában a kocsmá játéktérre! Hogyan válik „felnőtt mesévé” a novella?

Lázár Ervin: CSAPDA

Belépett egy kiskölyök, nevetségesen pici farmernadrágban, fehér, rövid ujjú trikója elején egy háromárbocos kalózhajó pompázott, kékkel volt ugyan kivarrrva, de nem lehetett más, csak kalózhajó. A kocsmában levők tekintete elsurrant a srác feje fölött, szakadatlan folyt tovább az elszórt rikkantásokkal, röhejekkel elegy zsongás. Pedig a fehér trikós kölyök vonzotta a szemet, a füst megritkult körülötte, szégyenlősen a mennyezet felé sompolygott, meg be a kocsmá sötét zugaiba. A füst észrevette a gyereket.

Körülnézett. Arcán a hadvezérek harciassága és a titkos küldetésben járók óvatoskodó ravaszsága. Valamit forralt. Az asztalok fehér kővel lerakott utat hagytak a söntéspultig. Egyetlen fekete kő árvalkodott közöttük, közelebb a bejárathoz, az út tengelyétől kicsit jobbra. Nagyon szerény, nem hivalkodó fekete kő. Ki törődött a létezésével? Ki vette addig észre? Nyilván senki.

A gyerek azonban alaposan megnézte, előredőlt, olyan fél guggolásfélbe ereszkedett (ennek nagy mesterei a gyerekek), a kezét a térdére támasztotta.

Szemvillanásig tartott az egész, mert a kölyök észrevett valakit a bejárat felől közeledni, és villámgyorsan az egyik oszlop mögé ugrott. A férfi láthatta a kalózhajóval ékes gyereket, nemcsak a mozdulatot, ahogy az oszlop mögé ugrott, de a kukucskáló fejet is. De úgy látszik, tudta a szabályokat. Mert kitért az ellenkező irányba nézett, erőlködött, hogy szemmeresztgetése tökéletesnek tűnjék, s amikor riadtságot mímelve újra meg újra végigpásztázta a kocsmát, az oszlop mögül diadalmas vigyorral kandikáló fejet levegőnek tekintette.

Alacsony, harminc körüli, hízásra hajlamos, de még korántsem kövér, mosolyra kész arcú férfi volt.

– Hol ez az Al Capone? – tanácsalankodott az ajtóban, mintegy magának téve föl a kérdést, de ahhoz megfelelő hangerővel, hogy maga a diadalmas Al Capone is tudomást szerezzen rejtőzködése tökéletességéről.

A kérdés után kettőt lépett.

⁷ hírhedt amerikai gengszter volt az 1920-as, 1930-as években

Mind ez ideig csak kettejük magánügye volt a kised intermezzo⁸, a kocsma rájuk sem hederített. De a második lépésnél minden merőben megváltozott. A kölyök ugyanis előregrott rejtekéből, és lenyűgöző diadallal elrikkantotta magát:

– Benne vagy! Föl a kezekkel!

A férfi szerencsétlen arccal lendítette magasba a kezét, s nem lehetett tudni, ábrázata bizonytalansága fogságba esésének vagy annak az egyszerű ténynek tudható-e be, hogy nem tudta, miben van benne. Föltartott kézzel végignézett magán, rendellenességek után kutatott, először a bal, aztán a jobb lábán siklott végig a tekintete, s akkor már fészket vert benne a gyanú. Jobb lába ugyanis a fekete kövön állt.

– A csapda! – kiáltotta Al Capone, miközben arcára egy csapdával vadászó indián törzs összesített ravaszága sűrűsödött.

A férfi sziszegett, fájdalmasan mozgatta a jobb lábát. Fel is emelte volna, de a csapda szemmel láthatóan nem engedte.

A kocsma már figyelt. A kissé bizonytalan tekintetek gyújtópontjában állt a felemelt karú férfi és a harcias Al Capone. A hátrább ülőknek kissé fel kellett emelkedniük, hogy Al Caponét is láthassák. A férfi fájdalmas ábrázata láttán Al Capone arcára némi szájalom költözött. Lehajolt, megtapogatta a csapdát, és guggoltából felnézett a felemelt karú áldozatra.

– Fáj? – kérdezte.

– Nagyon – mondta az áldozat. – Ripityára zúzta a bokámat. Elengedhetnél.

– Fizetsz hadisarcot?

– Egy málna hadisarcot kapsz.

– Helyes – mondta Al Capone, még mindig guggolva –, leengedheted a kezed.

Szakszerű mozdulatokkal kiszabadította a csapdába szorult lábat. A férfi sántikálva odébbállt. A gyerek még mindig a csapdát fogta.

– Vigyem – kérdezte –, vagy húzzam fel újra?

– Nem bánom – mondta a férfi –, legalább más is megtudja, mi a magyarok istene.

Nem volt idejük leülni, mert egy malaclopós⁹ úr jelent meg a bejáratnál.

– Figyeld! – suttogta Al Capone.

A férfi figyelt, és figyelt az egész kocsma. A malaclopós észrevette a rá irányuló tekinteteket, zavarodottan megállt, végigsímított borostás agárcán. Netán azt hihette volna, régies malaclopója váltotta ki ezt a közfigyelmet, ha nem törzsvendégként érkezik, aki napjában többször is megfordul itt a legkisebb feltűnés nélkül. Segélykérően nézett a söntéspultnak támaszkodó pincérre, aki olyasforma ember volt, mint ő, szikár, borostás arcú, csak kissé idősebb. A pincér jóságosan, biztatóan ránevetett, de a malaclopós figyelmét nem kerülte el a mosolyában bujkáló ravasz cinkosság. Azért megindult befelé, s második lépésénél felrivallt a kocsma:

– Benne van!

A malaclopós megmerevedett, most már végleg nem tudta mire vélni, mi történik.

– Csapdában vagy – mondta az apró, fellüktető csendszigetben Al Capone, és a malaclopós jobb lábára mutatott. Az lenézett a lába alá, meglátta a fekete követ.

– Milyen csapda?

– A gyerek... tudja, hogy van – mondta mentegetőzve a férfi Al Capone asztalától.

Az agárképen ekkor egymillió ránc gyűrődött, szép, ívelt, harmonikus rovátkák. A vadidegen is láthatta: mosolyog.

– Ojjé – mondta –, kiszabadítanál?

Al Capone szolgálatkészten felugrott, kibogozta a csapdába szorult lábat, s most a malaclopóstól kérdezte meg:

– Visszategyem?

– Világos – mondta ő –, tedd csak vissza.

Sokáig nem jött senki, csak a pincér járt fel s alá a rendelésekkel, de a veszélyes helyet valamennyiszer nagy ívben elkerülte. Aztán mégis elérte a végzet, mert egy figyelmetlen hátralépésnél (a szomszédos asztalt rendezgette) belecsúszott a sarka a csapdába. A kocsma megint felrivallt. A malaclopós arcán, ha lehet, most még több ránc gyűrődött, s a tűzkeresztségen átesettek jogán odakiáltott a kisfiúnak:

– Ne engedd ki, csak ha fizet egy fél pálinkát!

A gyerek a málnája fölül az apjára nézett.

– Mít bámulsz, tiéd a csapda!

– Most lépien le, aki nem akar fizetni! Csapdában van a pincér! – rikkantott valaki.

– Hú, engedj el gyorsan – mondta már szinte nem is tettetett rémülettel a pincér –, meglógnak a pénzemmel!

– Fizetsz neki egy fél pálinkát? – kérdezte hivatalos hangon Al Capone.

– Fizetek – mondta sietve a pincér, mire Al Capone kiszabadította.

⁸ váratlanul közbejött, de jelentéktelen esemény

⁹ ujjatlan, bő köpönyeg

A pincér, jobb lábát szemmel láthatóan húzva, odasántikált a pulthoz, és azt mondta a csaposnak:

– Egy felet az úrnak.

Az ezerráncú boldogan a fiú felé emelte a poharat, és azt mondta:

– Egészségedre, Hüvelyk Matyi.

De már jött is a következő áldozat, egy daliás úr, látszott, most lépett ki az autójából, nemcsak abból, hogy lóbálta a slusszkulcsot. Lélegzetviasszafojtva figyelték, s mikor a slusszkulcsos könnyedén átlépett a csapdán, csalódottan felmorajlott a nép.

Aztán egy vállig érő hajú huligán jött. Beletrafált. A hangorkántól megmerevedett, kicsit meg is ijedt. De aztán nagyon könnyedén rájött, hogy csapdában van, majdnem olyan könnyedén, mint a malaclopós. Aztán egy szenesember, egy katona, egy réz óraláncos meg egy füles sipkás léptek a csapdába. A katonát Al Capone kénytelen volt elsősegélyben részesíteni, mert valószínű, eltörte a bokáját a csapda. Az injekció azonban használt, a katona viszonylag peckes léptekkel jutott el a pultig. Aztán egy kövér, dupla tokás, kopasz úr jött, ő volt az első, aki bal lábbal lépett bele. Amikor a tömeg felvisított az örömtől, ő is megállt. „Csapdában van” – mondták neki, de a kövér úr lebiggyesztette a száját, azt mondta: „Marhák”, és továbbment.

A pincér arcán méla undor vibrált, amikor az asztalához ment, és oda se nézett, amikor megkérdezte: „Mi tetszik?” A dupla tokájú úr kétségtelenül rontott a mulatságon, de mikor újabb gyanútlanok estek áldozatul, látszott az arcán, szégyelli magát, bánja már, hogy nem hagyta magát megfogatni a csapdával.

Aztán fölállt a férfi meg a gyerek. Al Capone az ajtóban megfordult, és a csapdára nézett.

– Itt hagyjuk? – kérdezte az apját.

– Miért, arany?

– Az – suttogta titokzatosan a gyerek –, meg ezüst.

– Akkor hozd.

Al Capone visszament, fölmarkolta a csapdát. Mikor az apjához ért, jobb kezéből a baljába tette, hogy megfoghassa az apja kezét.

Így mentek el kézen fogva. Al Capone kissé görnyedten lépkedett.

– Ni csak – mondta valaki –, úgy megy az a gyerek, mintha cipelne valamit.

– Hát persze hogy cipel. Nem látja, egy csapda van nála? – mondta szomorúan a malaclopós.

Forrás: www.mek.oszk.hu

Lehetséges tartalmi elemek:

- az elbeszélő kívülálló, E/3. személyű, felnőtt, mindentudó elbeszélő, de mindentudását fokozatosan árulja el
- a cím konkrét és metaforikus
- az olvasó a kocsmbeli felnőtt szereplőkkel egyszerre érti meg a játékot
- a felnőttek az olvasóval együtt, fokozatosan vonódnak be a játékba
- a füst, a környezet előbb figyelt föl a gyerekekre, mint az emberek
- a csapda (a fekete kövel a fehérek közt) és a fiú gyorsan találják meg egymást
- a felnőttek is szeretnek játszani: egyre inkább örülnek a játéknak, egyre komolyabban veszik azt
- a közönség közösségként vesz részt a játékban
 - ~ az elbeszélő egy emberként beszél a kocsma közönségéről
 - ~ az újonnan jövőket aszerint értékeli, hogyan reagálnak
 - ~ a nem játszótól elfordulnak
- csak az apa ismeri előre a játékszabályokat, a többi felnőtt a játék során tanulja azokat
- a malaclopós (meséből ismerhető kifejezés!) vonja be a játékba a többieket
- az ő szomorúsága zárja a novellát: szomorúsága talán abból fakad, hogy a gyerek nélkül nincsen játék
- megfordulnak a szerepek: egy gyerek tanítja játszani a felnőtteket, gyerek avatja be a felnőtteket

A teljes értékű dolgozat reflektál a feladatban megfogalmazott szempontokra.

Összehasonlító elemzés

Petőfi Sándor és Vörösmarty Mihály költeménye egyaránt a bordal műfaji hagyományához kapcsolódik. A közös eredet ellenére mégis jellegzetes különbségek mutatkoznak közöttük. Hasonlítsa össze a két szöveg stílusát, hangnemét és a versekben megjelenő beszédhelyzetet!

Vörösmarty Mihály: Keserű pohár

*Bordal „Czilley s a Hunyadiak”
szomorújátékából*

Ha férfi lelkedet
Egy hölgyre föltevéd,
S az üdvösségedet
Könnyelműn tépi szét;
Hazug szemében hord mosolyt
És átkozott könyűt,
S míg az szivedbe vágyat olt
Ez égő sebet üt;
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
Eloszlik, mint a buborék,
S marad, mint volt, a pusztá lég.

Ha, mint tenlelkeden,
Függél barátodon,
És nála titkaid:
Becsület és a hon,
S ő sima orgyilkos kezét
Befúrja szívedig,
Míg végre sorsod árulás
Által megdöntetik;
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
Eloszlik, mint a buborék,
S marad, mint volt, a pusztá lég.

Ha szent gondok között
Fáradtál honodért,
Vagy vészterhes csatán
Ontottál érte vért,
S az elcsábúltan megveti
Hú buzgóságodat,
S lesz aljas-, gyáva- és buták
Kezében áldozat;
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
Eloszlik, mint a buborék,
S marad, mint volt, a pusztá lég.

Ha fájó kebleden
A gondok férge rág
S elhagytak hitlenül
Szerencse és világ,
S az esdett hír, kéj s örömed
Mind megmérgezve van,
S remélni biztosabbakat
Késő vagy hasztalan;
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
Eloszlik, mint a buborék,
S marad, mint volt, a pusztá lég.

S ha bánat és a bor
Agyadban frígyre lép,
S lassanként földerül
Az életpuszta kép,
Gondolj merészet és nagyot,
És tedd rá éltedet:
Nincs veszve bármi sors alatt
Ki el nem csüggedett.
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
De amíg áll, és amíg él,
Ront vagy javít, de nem henyél.

(1843. augusztus 26. előtt)

Petőfi Sándor: Ivás közben

Hányadik már a pohár?... csak
Ötödik?
Teremt' ugyse! becsülettel
Működik.
Máskor megfe-felelek kétannyinak:
S lábaim most már öttől is inganak.

Ing a lábam, a nyelvem meg
Elakad –
Torkom a therpomyléi
Szorulat,
Ledionas a bor, mely lecsepege,
Gondolatim... Sex... Rex... Xerxes serege.

Sehogysen t'om kifejezni
Magamat –
Azt hiszitek, hogy talán a
Bor miatt?
Ne higgyétek, édes atyámfiai,
Nekem a bor nem szokott megártani.

Nekem a bor hogymikép is
Ártana?
Hát hiába voltam volna
Katona?
Úgy biz, aki fölmarkolta, katona –
Mégpedig bakancsos voltam valaha.

Zöldhajtókás, sárgapitykés
Közlegény...
Egész a közlegénységig
Fölvivém!
Jó: bakancsom hogy hamar lerúghatám;
Még idővel degradáltak¹⁰ volna tán.

Tyhű, látjátok, ott az könnyen
Megesik,
Mert a katonai pálya
Fene sik;
Legkivált az olyfélének, mint magam,
Kinek kissé akaratos feje van.

Útmutatást nekem ne is
Adjatok,
Szent Dávid hárfájára sem
Hallgatok!
Orrnál fogva senki engem nem cibál, –
Azt cselekszem, ami tetszik... Tudja Pál,
Mit kaszál.

...Eh, de én itt egyre-másra,
Mint malom,
Csak darálok, csak darálok,
S szomjazom.
Adjatok bort! a malom jól nem megyen:
Hogyha nincs nedv, ami hajtsa, bővíben.

Hadd igyam hát! hogy forogjon
Kerekem –
Meg sem állok, csak a kancsó-
Fenekén.
Bárha mindjárt – amint Falstaff szólana –
Bárha, mondom, egy mérföldig tartana.

Hol is hagytam?... tudja gólya...
Úgy igaz!
A malom volt az utósó...
Vagy nem az?
Mit is mondtam a malomról... én bizony
Hogyha présbe csavarítanak sem tudom.

Annyi szent: a szemem héja
Oly nehéz,
Mint malomkő... tán az álom
Környekez.
Elég is ma a tivornya, ágyba hát!
Álmadozzuk folytatását... jó 'jszakát!

(Debrecen, 1844. január-február)

¹⁰ lefokoztak

Lehetséges szempontok, tartalmi elemek:

- a két vers legfontosabb különbségei a humor és a pátosz **hangnemével** függnék össze
- a **Petőfi**-vers humorának két meghatározó eleme: a részegség tüneteinek ismertetése, valamint a részeg ember viselkedésének és beszédmódjának imitációja
- a tünetekről szóló beszámoló elemei: a tántorgást, a beszéd nehézségeit („Ing a lábam, a nyelvem meg / Elakad”; „Sehogy sem t’om kifejezni / Magamat”), az emlékezet-kihagyást („Hol is hagytam?... tudja gólya”), az álmoság tüneteit („a szemem héja / Oly nehéz) leíró szakaszok
- a **beszédmód** imitációját többféle eljárás valósítja meg:
 - bizalmaskodóan érzelmes megszólítás („édes atyámfiak”)
 - kedélyeskedő szófordulatok
 - akusztikus hatások, pl. a csuklás („megfe-felelek”), a dadogó beszéd („Sex.. Rex...Xerxes”), pongyola kiejtés („t’om”) megjelenítése
 - a klasszikus műveltséghez tartozó nevek eltorzítása („therpomyléi”; „Ledionas”)
 - nagyszájú, handabandázó túlzások
 - komikus hatású rímek (mely lecsepege – Xerxes serege; nehéz – környekez), a rím összetett szót elválasztó éles áthajlással történő kierőltetése (kereken – kancsó-/feneken)
 - indulatszavak (tyú; eh)
 - a rímképlet a félrímek alkalmazásával az élőbeszédet idézi meg
 - a rövid (háromszótagos) és a hosszú (nyolc- és tizenegy szótagos) sorokat váltogató strófaszerkezet a részeg ember beszédmódjának szeszélyességét és dagályos terjengősségét egyaránt érzékelteti
- **Vörösmarty** versét a nyelvi emelkedettség és a komor pátosz jellemzi
- az első négy versszak a retorikus fokozás alakzata szerint szerveződik (szerelem, barátság, haza, világ)
- az egyes versszakok a sarkított ellentétek szembesítésével erősítik a komor pátoszt
- a nyelvi emelkedettség összefügg azzal, hogy a vers – daltól kissé szokatlan módon – a létezés egyetemes tragikumát szólaltatja meg
- az általános alanyként felfogható megszólított az emberi léthelyzet megszemélyesítője
- a költemény a „borban az vigasz” toposzt használja fel, de jelentősen elmélyítve, amennyiben nem egy konkrét élethelyzetben átélt feszültség oldódását, hanem egy új létszemlélet ösztönzését, a léttel szembeni csüggedés végérvényes meghaladását tulajdonítja a bornak
- Vörösmarty verse az egyetemesség szintje miatt nem törekszik arra, hogy konkrét alakot adjon a beszélőnek, mint ahogy arra sem, hogy életképi szituációt teremtsen a beszélő köré
- **Petőfi** költeményében ebből adódóan több az epikus elem, míg a *Keserű pohár* közelebb áll a tiszta dalszerűséghez

A teljes értékű dolgozat reflektál a feladatban megfogalmazott szempontokra.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.

Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: ⇨

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↴

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊕

Különírás jele: ⊖

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználát: –1 pont.

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknévek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe- illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly - j* tévesztése közhasználatú szótőben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
 2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
 3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
 4. betűtévesztés
-

Központoszási hiba (összesen maximum 5 pont)

Hibatípusok: mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése; egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 tévesztés 1 hibapont)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótőben vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központoszási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincse közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői–írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15